

## MEKTEPLERDE MUZIKA SABAQLARINDA MILLIY MUZIKANIN ÁHMIYETI

**Shamurodova Madina Xolmurod qizi**

Ájiniyaz atındağı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutı “Muzıkalıq tálım”,  
bakalavr tálım baǵdarı 2-kurs studentı.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15204370>

**Annotatsiya.** Maqalada házirgi waqıtta muzıka pání oqıtıwshılarınıń wazıypaları, mekteplerde muzıka páninde tálım standartları, áhmiyeti haqqında keń tusinik berilgen.

**Gilt sózler:** muzıka, áwlad, ásbaplar, kórkem-óner, baqsı-jıraw, dástúriy, metod, emotional.

## THE IMPORTANCE OF NATIONAL MUSIC IN MUSIC LESSONS IN SCHOOLS

**Abstract.** The article provides extensive information about modern pedagogical skills of music teachers, standards of music education in schools and its importance.

**Keywords:** music, song, instruments, art, folklore, program, method, emotional.

## ЗНАЧЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ МУЗЫКИ НА УРОКАХ МУЗЫКИ В ШКОЛАХ

**Аннотация.** В статье представлена обширная информация о современных педагогических навыках учителей музыки, стандартах музыкального образования в школах и его важности.

**Ключевые слова:** музыка, песня, инструменты, искусство, фольклор, программа, метод, эмоциональный.

Ózbekstan Respublikasınıń keleshegi bolǵan jas áwladtı tárbiyalawda bilimlendiriw salasınıń tutqan ornı judá salmaqlı. Hurmetli Prezidentimiz Sh. Mirziyoyev: **"Bizin perzentlerimiz eń jaqsı, zamanagóy sharayaitlarǵa múnásip"** - degen pikiri tiykarında ulken áhmiyetli máseleler jatır. Biz jas áwladtıń tárbiyasında dúnya tán alǵan pedagogika hám milliy pedagogika tiykarlarına itibar beriwimiz shárt. Házirgi dáwirde xalqımızdın ásirlerden-ásirge etip kelgen judá bay milliy, ilimiy, mádeniy hám dińiy miyraslarımızdın qayta tikleniwı, olardı zaman ruwxı menen uyǵınlastırıp, tek ǵana jeke yamasa milliy mápti payda etpey, al dúnya juzlik ruwxıy, sotsial - ekonomikalıq processke úlken úles bolıp qosılmaqta.

Insannıń dúnyaǵa keliwi, tek ǵana tuwılıwdan ibarat tábiyiy- biologiyalıq hádiyse emes, al tuwılǵannan keyin óz zamanınıń rawajlanıwı dárejesine kóteriliwi, bar bolǵan sotsiallıq tariyxıy tájiriybeni islewi, jámiyette óz ornın belgilep alıwı, tariyxıy basqıstıń belsene qatnasıwshısına aylanıwı, yaǵnıy tárbiya alıwı kerek. Hár basqısha ulken áwlad óziniń jasaw, guresiw hám miynet tájiriybesin, bilimin kishi áwladqa bere baslaydı.

Jámiyet rawajlangan sayın jetik hár tárepleme kámil insanlardı jetistiriw zárurligide artıp barǵan hám de ózgerip, jańalanıp jámiyetke xızmet qılǵan.

Muzıka pánin rawajlandırıwdıń áhmiyetli zárurlıǵı «Tálim haqqında»ǵı Nızam hám «Kadrlar tayarlawdıń milliy dástúrinde» kórsetilgen joqarı dárejeli, zaman talabına say kadrlar barısındaǵı wazıypalar menen belgilenedi. Bul baǵdarda bolajaq oqıtıwshı kadrlardıń joqarı mánáwiy minez-qulqı sıpatlarına iye bolıwı úlken áhmiyetke iye. Jaslarda usınday sıpatlardı tárbiyalawda muzıka mádeniyatı nátiyjeli pánlerden biri bolıwı kerek.

Hurmetli Prezidentimiz Sh. Mirziyoyev óziniń **“Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга қўтарамиз”** atamasındaǵı kitabında *“Айни пайтда бугунги кунда олдимизда янада муҳим ва долзарб вазифалар турганини ҳаммамиз яхши тушунамиз. Шу борада илм-фан ва таълим-тарбия соҳасининг моддий-техник базасини янада мустаҳкамлаш, унинг нафақат давр билан ҳамоҳанг бўлишини, балки замондан олдинда юришини таъминлаш, педагог кадрларни тайёрлаш ва қайта тайёрлашнинг илгор усулларида кенг фойдаланиш, бу ишларни хориждаги нуфузли марказлар билан ҳамкорликда олиб бориш, соҳага замонавий технологияларни жорий этиш, ўқитувчи ва домлаларнинг машаққатли ва масъулиятли меҳнатини ҳар тарафлама рағбатлантириш билан боғлиқ вазифаларни амалга ошириш, қисқа қилиб айтганда, ҳаётимизга катта куч бўлиб кираётган янги авлодимизни камол топтириш учун давлатимиз томонидан барча имкониятлар сафарбар этилади”*, деген еди. Sol sebepli biz ósip kiyatırǵan jas áwladtıń tárbiyalanganlıq dárejesin úyreniwimiz, kerek bolsa minezindegı kemshiliklerdi saplastırıwımız kerek boladı.

Qaraqalpaq xalqı ǵárezsizlikke erisiw nátiyjesinde til statusına iye bolǵanlıǵı sebepli, atadan-balaǵa miyras bolıp qalǵan milliy úrp-ádetlerimiz, qádiriyatlarımız, saz sáwbetimiz, baqsı-jıraw atqarıwshılıq ónerimiz dáwir talabına say rawajlanıp atırǵanlıǵı anıqtan-anıq. Qosıq ruwhtıń ajıralmas bir bólegi bolıp esaplanadı. Qosıq namadan túrli azıq alıw ushın insan joqarı mádeniyatlı, kewli taza, gózzallıqtı seze alatuǵın, óz kásibine, ana watanǵa mehir qoyǵan bolıwı kerek. Sol sebepten oqıwshılarda insan mádeniyatınıń ajralmas bir bólegi bolǵan muzıka mádeniyatına tárbiyalaw, muzıka tárbiyasınıń bas maqseti bolıp esaplanadı.

Prezidentimiz Sh. Mirziyoyevtıń **«Мен шунга аминман-китобсиз тараққиётга, юксак маънавиятга эришиб бўлмайди. Китоб ўқимаган одамнинг ҳам, миллатнинг ҳам келажаги йўқ»** деген данalıq sózi, búgingi kúnde úlken áhmiyetke iye.

Bul joqarı maqsetti ámelge asırıw ushın muzıka oqıtıwshısınıń aldına qoyılǵan wazıypaları tómendegilerden ibarat`

- Oqıwshılarda muzıka kórkem ónerine bolǵan qızıǵıwshılıqtı hám mehir muxabbattı asırıw.  
- Muzıkalıq xızmet barısında kórkem dóretiwshilik hám ishki sezim tuyǵıların rawajlandırıw, kásipke baǵdarlaw.

- Oqıwshılardı estetikalıq jaqtan ádep ikramlılıqqa tárbiyalaw.

Muzıka mádeniy turmısımızda jeke insannıń rawajlanıwında úlken áhmiyetke iye bolatuǵın kórkem óner túri bolıp esaplanadı. Muzıka tárbiyası ádeplilik tárbiyasınıń tiykarǵı hám qıyın tárepleriniń biri bolıp átiraptaǵı gózzal nárselerdi tuwrı pikirlewge hám qádirlewge úyretedi. Muzıka insandı joqarı sezim menen qurallandıradı hám mádeniy dúnya qarasın qalıplestiredi.

Muzıka insan qálbine kúshli tásir kórsetiw imkaniyatına iye bolıp, oqıwshılardı ádeplilik álemine alıp kiriw hám tárbiyalawdıń zárúr quralı bolıp esaplanadı.

Milliy mádeniyatımızdıń baba kalanı Abu Nasır Farabiy «Bul tek deneniń sawlıǵı ushın paydalıdur» degen edi. Babamız Shayx Sadiy bılay degen edi` «Muzıka adam ruwhınıń joldasıdur».

Muzıka insańǵa tez tásir etiwshi emocional kúshti aktiv rawajlandırıwshı qural bolıp esaplanadı. Insan qosıq penen ananıń háyiwi arqalı tanısıp, bir ómir qosıq namadan zawıqlanadı hám kúsh aladı.

- Qosıq sabaqlarında kásip-óner hám miynetke bolǵan qızıǵıwshılıqtı, oqıwshılarda oyatıw sıyaqlı jumıslardı ámelge asırıw.

Usı maqset hám wazıypalardı ámelge asırıw, oqıtıwshılardıń professional hám ádeplilik táreplerinde baylanıslı boladı. Hár qanday kórkem-óner xızmetkeri mekteplerde qosıq sabaqların alıp bara almaydı. Bunıń ushın qosıq oqıtıwshısı óz kásibine hám balalardı mehir qoyǵan, joqarı mádeniyatlı, dúnya qarası keń bolǵan insan bolıwı kerek. Ol pedagogika, psixologiya, balalar fiziologiyası, etika hám estetika teoriyası, muzıka teoriyasınıń ámeliy tarawlarınń qosıq oqıtıw, metodıkası páninen tereń bilimge iye bolıwı kerek. Qosıq oqıtıwshısı, qosıq nama, kórkem óner teoriyası hám ámeliy tarawlardan jeterli dárejede bilim, kónlikpe hám tájriybege iye bolıwı kerek.

Yaǵnıy ol hám sázende, dirijer, atqarıwshı sıpatında is kóriwi lazım. Qosıq oqıtıwshısınıń dóretiwshiligi sonda ol bir saatlıq sabaqta stsenariy avtorı, onıń atqarıwshısı, rejisserı sıpatında is tutadı. Sonlıqtanda qosıq sabaǵı kórkem óner sabaǵı delinedi.

Mekteplerde "Muzıka" pániniń oqıtılıwı hám maqseti, jas áwladtı estetikalık tárbiyaǵa baslaw, kórkem-óner dúnyasına alıp kiriw hám olardıń sanasına milliy qadiriyaqlarımızdı sındırıw bolıp esaplanadı. Hár tárepleme jetik, ruwxıy bay, mádeniyatlı, watanǵa sadıq bolıp tárbiyalanǵan insannıń jaman niyeti bolmaydı. sonday áwlad, óz milliyligimiz mazmunın, úrip-ádetlerimizdi, tariyxın, ana tilin, ata-babalarımız miyrasların tereń uyrenip, óziniń bilimin, ruwxıy duńyasın, mádeniyatıń tereń bayıtıp baradı - degen edi Hurmetli Prezidentimiz Sh. Mirziyoyev.

Jas áwladtı tárbiyalawda xalıq namaları áxmiyetli orın iyeleydi. Xalıq namaları, xalıqlardıń turli miynet shárayatında, tariyxıy waqıyalarda, olardıń shadlıgında, azap-aqıbetlerinde dórelip, jıllar dawamında rawajlanıp, áwladtan-áwladqa, awızdan-awızǵa ótip saqlanıp kelingен hám xalıq qosıqshıları, sazendeleri, baqsı-jırawları tárepinen kórkemlenip, xalıq dóretpesin bayıtıp kelgen.

Xalıq dóretpelerin jeke, háwesker hám qániygeli xalıq sazendeleri tárepinen atqarılıp kelingен. Olardı baqsı, qıssaxan, sazende hám jırawlar dep ataǵan. Dóretiwshi kompozitorlar óz repertuarlarında xalıq muzıkalarınan kennен paydalanǵan. Rus klassik kompozitorı M. Glinka "Muzıkanı xalıq dóretdedi, biz kompozitorlar onı tek ǵana aranjirovkalaymız", yaǵnıy qayta isleymız degen edi.

Xalıq qosıqlarınıń: miynet, tariyxıy, watan hám watandı súyiw, salt-dástur (besik jırı, xáwjar, yaramazan, joqlaw, sınsıw x.t.b.) muxabbat qosıqları, qızlar qosıqları taǵı basqa da bir qansha turleri ushırasadı. Olar ken xalıq massasınıń atqarıwına ılayıń bolıp, atqarıwshıdan awız-eki professional muzıkası sıyaqlı ayırıqsha qániygelikti talap etpeydi. Xalıq qosıqların, qosıq aytıwǵa ukıbı bar kálegen adam atqara beriwı mumkin.

Demek, muzika oqıtıwshısına oqıwshılardıǵa xalıq namaların ózlestiriwde onsha qıyınshılıq tuwdırmaydı, bul oqıtıwshınıń sheberligine baylanıslı.

Muzika sabaǵınıń kólemi bir qansha úlken biraq, oqıw materialların jaqsı úyreniw ushın bul waqıttıń ózi de jetpeydi. Oqıwshılardıń sabaqtan alatuǵın bilimleri jaqsı ózlestirilgen hám este qalatuǵın bolıwı kerek. Sonıń ushın sabaqlıqtan ótilgen materiallardı úyde qaytalaw hám jáne de bekkemlew ushın imkaniyat tuwdıradı. Biraq muzika sabaǵınıń ózine tán ózgesheligi sonnan ibarat, bunda oqıw materialları tiykarında sabaqtı ózlestiriliwdi talap etedi.

Oqıw jobası boyınsha muzika sabaǵına ajratılǵan waqıt sabaqtıń dúzilisine tásir etip sabaqtıń barlıq bólimlerin bir-birine tıǵız baylanıstırıp alıp barıwdı talap etedi. Bulardıń barlıǵı oqıtıwshı aldına bir qatar qıyın wazıypalardı qoyadı, usılardıń barlıǵın nátiyjeli etip orınlaw oqıtıwshınıń pedagogikalıq sheberligine, muzika sabaǵın jaqsı, durıs jobalastırıwına, sabaqtıń hár bir minutınan tereń oylap, maqsetke muwapıq paydalana alıwına baylanıslı boladı.

## REFERENCES

1. Mirziyoyev Sh.M. «Ma'rifat» jurnali. -2018.-13 iyun, № 47
2. Мирзиёев Ш. М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга қўтарамиз. 2 том, Тошкент, Б. 142

3. A.Omarova. **BASLAWISH KLASSLARDA TÁRBIYA PÁNIN OQITIWDIÑ ÓZINE TÁN ÓZGESHELIKLERI "NEW RENAISSANCE"** international scientific journal  
<https://doi.org/10.5281/zenodo.11183728>
4. A.Omarova. International scientific journal «MODERN SCIENCE AND RESEARCH»VOLUME 2 / ISSUE 11 / UIF:8.2 / MODERNSCIENCE.UZ **MEKTEP OQIWSHILARIN MUZIKA ARQALI KÁSIPKE BAĞDARLAW**  
<https://doi.org/10.5281/zenodo.10084196>
5. Omanullaev D., Nurmatov Q. Umumiy o'rta tálimninig davlat tálím standarti va uquv dasturi T.: «O'qituvchi»1999 y.
6. Omanullaev D. «Umumiy tálím maktablari uchun musiqa dasturlari» T.1992